

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 5 marca 2020 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 2008/48/WE – Umowy o kredyt konsumencki – Artykuł 8 – Obowiązek oceny zdolności kredytowej konsumenta – Przepisy krajowe – Możliwość powołania się na przedawnienie wobec podniesionego przez konsumenta zarzutu nieważności umowy – Artykuł 23 – Sankcje – Skuteczny, proporcjonalny i odstraszający charakter – Sąd krajowy – Zbadanie z urzędu poszanowania tego obowiązku

W sprawie C-679/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Okresní soud v Ostravě (sąd rejonowy w Ostrawie, Republika Czeska) postanowieniem z dnia 25 października 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 5 listopada 2018 r., w postępowaniu:

OPR-Finance s. r. o.

przeciwko

GK,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Arabadjiev, prezes izby, T. von Danwitz i A. Kumin (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: M. Longar, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 4 września 2019 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, J. Vlácil oraz S. Šindelková, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu portugalskiego – L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, M. J. Marques oraz C. Farto, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – G. Goddin oraz P. Němečková, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 14 listopada 2019 r.,

* Język postępowania: czeski.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 8 i 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46; Dz.U. 2015, L 36, s. 15).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach toczącego się pomiędzy OPR-Finance s. r. o. a GK sporu w przedmiocie roszczeń OPR-Finance s. r. o. o zapłatę zaległych kwot z tytułu kredytu, jakiego spółka ta na podstawie umowy kredytowej udzieliła GK.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 7, 9, 26, 28 i 47 dyrektywy 2008/48 mają następujące brzmienie:

„(7) W celu ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich należy ustanowić zharmonizowane wspólnotowe ramy w wielu kluczowych obszarach [...].

[...]

(9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. Dlatego państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości utrzymywania ani wprowadzania przepisów krajowych innych niż ustanowione w niniejszej dyrektywie. Ograniczenia te jednak powinny mieć zastosowanie wyłącznie w zakresie, w jakim przepisy zostały zharmonizowane w niniejszej dyrektywie. Tam, gdzie przepisy nie zostały zharmonizowane, państwa członkowskie powinny mieć swobodę utrzymywania i wprowadzania przepisów krajowych [...]. Innym przykładem takiej możliwości może być utrzymanie lub wprowadzenie przez państwa członkowskie krajowych przepisów w sprawie unieważnienia umowy sprzedaży towarów lub umowy świadczenia usług, w przypadku gdy konsument korzysta z prawa odstąpienia od umowy o kredyt [...].

[...]

(26) [...] Na rozwijającym się rynku kredytów ważne jest w szczególności, by kredytodawcy nie angażowali się w nieodpowiedzialne udzielanie pożyczek lub udzielanie kredytów bez uprzedniej oceny zdolności kredytowej, a państwa członkowskie powinny sprawować odpowiedni nadzór w celu uniknięcia takich zachowań oraz powinny ustalić niezbędne środki w celu karania kredytodawców w razie wystąpienia takich sytuacji. [...] na kredytodawcach powinien spoczywać obowiązek sprawdzania zdolności kredytowej każdego z konsumentów. W tym celu kredytodawcom należy umożliwić wykorzystywanie informacji udzielonych im przez konsumenta nie tylko w chwili przygotowywania danej umowy o kredyt, ale także uzyskanych w trakcie długotrwałych stosunków handlowych. Organy państw członkowskich mogłyby również przedstawiać kredytodawcom odpowiednie instrukcje i wytyczne. Również konsumenci powinni działać z zachowaniem ostrożności i przestrzegać swoich zobowiązań umownych.

[...]

(28) W celu dokonania oceny sytuacji kredytowej konsumenta kredytodawca powinien także sięgnąć po informacje zawarte w stosownych bazach danych; okoliczności prawne i faktyczne mogą wymagać, by informacje takie miały różny zakres [...].

[...]

(47) Państwa członkowskie powinny ustanowić przepisy dotyczące sankcji stosowanych w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą i zapewnić ich wdrożenie. Wybór sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich, lecz przewidziane sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające”.

- 4 Artykuł 8 tej dyrektywy, zatytułowany „Obowiązek przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie zapewniają przeprowadzanie przez kredytodawcę przed zawarciem umowy o kredyt oceny zdolności kredytowej konsumenta na podstawie wystarczających informacji przekazanych mu, w stosownych przypadkach, przez konsumenta oraz, w razie konieczności, na podstawie informacji uzyskanych z odpowiedniej bazy danych. Państwa członkowskie, których ustawodawstwo wymaga od kredytodawców dokonania oceny zdolności kredytowej konsumenta na podstawie informacji z danej bazy danych, mogą zachować ten wymóg”.

- 5 Artykuł 23 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Sankcje”, stanowi:

„Państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą i podejmują wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. Przewidziane sankcje muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające”.

Prawo czeskie

Ustawa nr 257/2016 o kredycie konsumentkim

- 6 Dyrektywa 2008/48 została transponowana do prawa czeskiego w drodze Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (ustawy nr 257/2016 o kredycie konsumentkim).

- 7 Paragraf 86 tej ustawy, zatytułowany „Ocena zdolności kredytowej konsumenta”, stanowi:

„(1) Przed zawarciem umowy o kredyt konsumentki lub zmianą zobowiązania z takiej umowy polegającą na istotnym podwyższeniu łącznej wysokości kredytu konsumentkiego kredytodawca bada zdolność kredytową konsumenta na podstawie niezbędnych, wiarygodnych, wystarczających i odpowiednich informacji uzyskanych od konsumenta, a jeżeli jest to niezbędne, uzyskanych z bazy danych umożliwiającej ocenę zdolności kredytowej konsumenta, a także z innych źródeł. Kredytodawca udziela kredytu konsumentkiego jedynie wtedy, gdy z oceny zdolności kredytowej konsumenta wynika, że nie istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, że konsument jest zdolny do spłaty kredytu konsumentkiego.

(2) Oceniając zdolność kredytową konsumenta, kredytodawca ocenia w szczególności zdolność konsumenta do spłaty uzgodnionej raty okresowej kredytu konsumentkiego, a to na podstawie porównania dochodów i wydatków konsumenta oraz sposobu zaspokajania dotychczasowych zobowiązań. Bierze on przy tym pod uwagę wartość majątku, jeśli umowa o kredyt konsumentki przewiduje, że kredyt konsumentki ma być częściowo albo w całości spłacony zyskiem ze sprzedaży

majątku konsumenta, a nie w okresowych ratach, albo jeżeli z sytuacji finansowej konsumenta wynika, że będzie on w stanie spłacić kredyt konsumencki niezależnie od uzyskiwanych przez siebie dochodów”.

- 8 Paragraf 87 wspomnianej ustawy, zatytułowany „Skutki naruszenia obowiązku oceny zdolności kredytowej konsumenta”, stanowi w ust. 1:

„Udzielenie konsumentowi kredytu konsumenckiego niezgodnie z § 86 ust. 1 zdanie drugie skutkuje nieważnością umowy. Konsument może podnieść zarzut nieważności przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia, licząc od dnia zawarcia umowy. Konsument zobowiązany jest do zwrotu kwoty kredytu konsumenckiego w terminie odpowiadającym jego możliwościom”.

Ustawa nr 89/2012 – kodeks cywilny

- 9 Paragraf 586 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ustawy nr 89/2012 – kodeks cywilny) stanowi:

„(1) Jeżeli przepisy przewidują nieważność czynności prawnej celem ochrony interesów określonej osoby, to zarzut nieważności może podnieść tylko ta osoba.

(2) Jeżeli zarzut nieważności czynności prawnej nie zostanie podniesiony przez osobę uprawnioną, czynność prawną uważa się za ważną”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 10 W dniu 21 kwietnia 2017 r. GK zawarła na odległość z OPR-Finance umowę o kredyt rewolwingowy, na której podstawie OPR-Finance przekazała na rzecz GK 4900 koron czeskich (CZK) (około 192 EUR).
- 11 Ponieważ GK nie dotrzymała terminów płatności, w dniu 7 czerwca 2018 r. OPR-Finance wniosła powództwo do Okresní soud v Ostravě (sądu rejonowego w Ostrawie, Republika Czeska), domagając się zasądzenia od GK zapłaty 7839 CZK (około 307 EUR), wraz z ustawowymi odsetkami za zwłokę od dnia 1 października 2017 r. do dnia całkowitej spłaty tej kwoty.
- 12 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w trakcie postępowania głównego OPR-Finance nie twierdziła, a tym bardziej nie dowodziła, że przed zawarciem rozpatrywanej umowy kredytowej oceniła zdolność kredytową kredytobiorcy.
- 13 Z kolei GK nie powołała się na nieważność umowy wynikającą z tej okoliczności. Tymczasem zgodnie z § 87 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim sankcja nieważności umowy kredytowej znajduje zastosowanie jedynie na wniosek konsumenta. Sąd odsyłający uważa, że taki przepis jest sprzeczny z ochroną konsumentów gwarantowaną przez dyrektywę 2008/48.
- 14 W tym względzie sąd ten zauważył, po pierwsze, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów czeskich i czeską doktryną prawną sąd krajowy nie może z urzędu stosować sankcji względnej nieważności wynikającej z § 87 ust. 1 ustawy nr 257/2016 o kredycie konsumenckim. Po drugie, zdaniem tego sądu, niezwykle rzadko zdarza się, aby konsumenci, którzy w większości sporów dotyczących kredytów konsumenckich nie są reprezentowani przez adwokata, powoływali się na zarzut nieważności umowy na tej podstawie, że kredytodawca nie ocenił ich zdolności kredytowej.
- 15 Ponadto sąd odsyłający stawia sobie pytanie, czy wykładnia prawa krajowego zgodna z dyrektywą 2008/48, która zobowiązywałaby sąd krajowy do zastosowania z urzędu sankcji przewidzianej w § 87 ust. 1 ustawy nr 257/2016 o kredycie konsumenckim, nie prowadziłaby do wykładni contra legem.

16 W tych okolicznościach Okresní soud v Ostravě (sąd rejonowy w Ostrawie, Republika Czeska) postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

- „1) Czy art. 8 w związku z art. 23 [dyrektywy 2008/48] sprzeciwia się przepisom prawa krajowego, które w razie naruszenia przez kredytodawcę obowiązku zbadania zdolności kredytowej konsumenta przed zawarciem umowy kredytowej przewidują sankcję nieważności umowy połączoną z obowiązkiem dokonania przez konsumenta na rzecz kredytodawcy zwrotu udzielonej kwoty kredytu w terminie odpowiadającym jego możliwościom, przy czym sankcja ta (nieważność umowy kredytowej) znajduje zastosowanie jedynie w przypadku, gdy konsument zażąda tego (tzn. podniesie zarzut nieważności umowy) przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia?
- 2) Czy art. 8 w związku z art. 23 [dyrektywy 2008/48] przewiduje obowiązek zastosowania z urzędu przez sąd krajowy sankcji ustanowionej w prawie krajowym w razie naruszenia przez kredytodawcę obowiązku zbadania zdolności kredytowej konsumenta (tj. również w przypadku gdy konsument czynnie tego nie zażąda)?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 17 Poprzez swoje pytania prejudycjalne, które trzeba rozpatrywać łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni art. 8 dyrektywy 2008/48 w związku z art. 23 tej dyrektywy należy dokonywać w ten sposób, że po pierwsze, wymaga on, aby sąd krajowy zbadał z urzędu, czy nie nastąpiło naruszenie ciężącego na kredytodawcy przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta, określonego w art. 8 tej dyrektywy, i wyciągnął wynikające z prawa krajowego konsekwencje w wypadku naruszenia tego obowiązku, a po drugie, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, na mocy których takie naruszenie podlega sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej wraz z obowiązkiem zwrotu kredytodawcy przez konsumenta kwoty głównej kredytu w terminie odpowiadającym jego możliwościom jedynie pod warunkiem, że konsument powoła się na tę nieważność przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia.
- 18 W tym względzie należy stwierdzić, że Trybunał wielokrotnie przypominał o spoczywającym na sędziu krajowym obowiązku zbadania z urzędu, czy nie doszło do naruszenia niektórych przepisów prawa Unii obowiązujących w dziedzinie ochrony konsumenta (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 19 Taki wymóg jest uzasadniony względem, w myśl którego system ochrony opiera się – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału – na założeniu, iż konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na postanowienia umowne sporządzone uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 20 Z art. 8 ust. 1 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 28 wynika, że przed zawarciem umowy kredytowej kredytodawca jest zobowiązany do przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta, który to obowiązek może w razie konieczności obejmować uzyskanie informacji z odpowiedniej bazy danych. W związku z tym należy przypomnieć, że celem tego obowiązku jest, zgodnie z motywem 26 tej dyrektywy, przeniesienie odpowiedzialności na kredytodawcę i uniemożliwienie mu udzielania kredytów konsumentom, którzy nie mają zdolności kredytowej.
- 21 Ponadto taki obowiązek, w zakresie, w jakim ma on na celu ochronę konsumentów przed ryzykiem nadmiernego zadłużenia i niewypłacalności, przyczynia się do realizacji celu dyrektywy 2008/48, który – jak wynika z jej motywów 7 i 9 – polega na ustanowieniu, w dziedzinie kredytu konsumenckiego, pełnej i bezwzględnie wiążącej harmonizacji w wielu kluczowych obszarach, uznanej za niezbędną do zapewnienia wszystkim konsumentom w Unii Europejskiej wysokiego i równoważnego poziomu

ochrony ich interesów i ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (wyrok z dnia 27 marca 2014 r., LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 42). Tym samym obowiązek ten ma zasadnicze znaczenie dla konsumenta.

- 22 Ponadto istnieje realne niebezpieczeństwo, że w szczególności ze względu na brak świadomości konsument nie powoła się na przepis prawa, który ma w swym założeniu go chronić (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 23 Z powyższych rozważań wynika, że – jak orzekł Trybunał w odniesieniu do przestrzegania obowiązku informowania określonego w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, który również przyczynia się do osiągnięcia przypomnianego w pkt 21 niniejszego wyroku celu tej dyrektywy – skuteczna ochrona konsumentów nie mogłaby zostać osiągnięta, gdyby sąd krajowy nie był zobowiązany, niezwłocznie po ustaleniu niezbędnych w tym zakresie okoliczności prawnych i faktycznych, do zbadania z urzędu, czy kredytodawca dopełnił obowiązku wynikającego z art. 8 tej dyrektywy (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 66, 70).
- 24 Ponadto w wypadku gdy sąd krajowy stwierdzi z urzędu naruszenie tego obowiązku, jest on zobowiązany, nie czekając na to, iż konsument zgłosi zmierzający ku temu wniosek, wyciągnąć wszelkie konsekwencje wynikające zgodnie z prawem krajowym z takiego naruszenia, z zastrzeżeniem poszanowania zasady kontradyktoryjności oraz tego, by ustanowione przez prawo krajowe sankcje odpowiadały wymogom art. 23 dyrektywy 2008/48 w wykładni Trybunału (zob. podobnie wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 71, 73, 74). W tym względzie należy przypomnieć, że art. 23 tej dyrektywy przewiduje, po pierwsze, że system sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych wydanych na podstawie art. 8 omawianej dyrektywy musi być określony w taki sposób, aby sankcje te były skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające, a po drugie, że państwa członkowskie podejmą wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. W tych granicach wybór systemu sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich (zob. podobnie wyrok z dnia 27 marca 2014 r., LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 43).
- 25 Ponadto, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dotyczącym zasady lojalnej współpracy, zapisanej w art. 4 ust. 3 TUE, mimo iż państwa członkowskie zachowują swobodę wyboru sankcji, to muszą one czuwać nad tym, by sankcje za naruszenia prawa Unii były stosowane analogicznie i przy zachowaniu procedur analogicznych do tych, które mają zastosowanie do naruszeń prawa krajowego o podobnym charakterze i ciężarze, przy czym sankcja musi być w każdym wypadku skuteczna, proporcjonalna i odstrasżająca (wyrok z dnia 27 marca 2014 r., LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 26 Dodatkowo Trybunał orzekł już, że sankcje powinny być odpowiednio surowe w stosunku do wagi naruszeń, których dotyczą, zwłaszcza zapewniać rzeczywiste odstrasżający skutek, przy poszanowaniu ogólnej zasady proporcjonalności (wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 27 Należy dodać, że to w gestii sądów krajowych, które mają wyłączną jurysdykcję w zakresie wykładni i stosowania prawa krajowego, pozostaje ustalenie, czy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy omawiane sankcje spełniają takie wymogi oraz czy są skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające.
- 28 Trybunał może jednak, orzekając w przedmiocie odesłania prejudycjalnego, udzielić tym sądom wskazówek pomocnych przy dokonywaniu przez nie oceny (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 listopada 2018 r., de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, pkt 91 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 29 W niniejszej sprawie, zgodnie z informacjami przekazanymi we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, naruszenie spoczywającego na kredytodawcy przedumownego obowiązku dokonania oceny zdolności kredytowej kredytobiorcy, nałożonego na niego na mocy § 86 ustawy nr 257/2016 o kredycie konsumenckim, podlega zgodnie z § 87 tej ustawy sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej, połączonej ze zobowiązaniem konsumenta do zwrotu kredytodawcy jedynie kwoty głównej, w okresie odpowiadającym jego możliwościom, pod warunkiem że konsument powoła się na tę nieważność przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia od chwili zawarcia umowy. Tym samym w wypadku zastosowania sankcji przewidzianej tą ustawą, a mianowicie unieważnienia umowy kredytowej, kredytodawca traci prawo do uzyskania zapłaty uzgodnionych odsetek i kosztów.
- 30 W tym względzie należy zauważyć, że ponieważ zastosowanie takiej sankcji prowadzi do tego, że kredytodawca nie ma już prawa do uzgodnionych odsetek i kosztów, sankcja ta wydaje się współmierna do wagi naruszeń, których dotyczy, a w szczególności ma rzeczywiście odstraszać skutek (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 marca 2014 r., LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 52, 53; a także z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 69).
- 31 Należy uściślić, że z uwagi na znaczenie celu ochrony konsumentów, połączonego z obowiązkiem przeprowadzenia przez kredytodawcę oceny zdolności kredytowej kredytobiorcy, Trybunał orzekł już, że gdyby sankcja pozbawienia odsetek została w praktyce osłabiona a nawet całkowicie zniesiona, to niewątpliwie nie miałyby w rzeczywistości odstraszać charakteru (zob. podobnie wyrok z dnia 27 marca 2014 r., LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, pkt 52, 53).
- 32 Z postanowienia odsyłającego wynika, że zastosowanie sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej jest uzależnione od tego, czy konsument powoła się na tę nieważność przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia. W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w braku stosownych uregulowań Unii w tej dziedzinie zasadami postępowania służącymi ochronie wywodzonych z prawa Unii praw jednostek są – zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich – wewnętrzne przepisy prawne każdego państwa członkowskiego, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne od norm prawnych regulujących podobne sytuacje w kontekście prawa wewnętrznego (zasada równoważności) i że nie czynią one praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych w porządku prawnym Unii (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2464, pkt 23).
- 33 W odniesieniu do zasady równoważności należy zauważyć, że Trybunał nie ma podstaw, by wątpić w zgodność z tą zasadą warunku dotyczącego terminu przedawnienia rozpatrywanego w postępowaniu głównym.
- 34 W odniesieniu do zasady skuteczności wystarczy przypomnieć, że jak wynika z pkt 23 i 24 niniejszego wyroku, skuteczna ochrona konsumenta wymaga, by w sytuacji, w której kredytodawca wnosi powództwo przeciwko konsumentowi na podstawie umowy kredytowej, sąd krajowy z urzędu zbadał przestrzeganie przez kredytodawcę obowiązku określonego w art. 8 dyrektywy 2008/48 i, jeżeli stwierdzi naruszenie tego obowiązku, wyciągnął z tego konsekwencje przewidziane w prawie krajowym, nie czekając na odpowiedni wniosek konsumenta, z zastrzeżeniem przestrzegania zasady kontryktoryjności.
- 35 W odniesieniu do sankcji takiej jak unieważnienie umowy kredytowej, połączonej z obowiązkiem zwrotu kwoty głównej, należy uściślić, że w wypadku gdy konsument wyrazi wolę sprzeciwienia się zastosowaniu takiej sankcji, to takie oświadczenie woli konsumenta musi zostać uwzględnione (zob. analogicznie wyroki: z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 33; z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 35).

- 36 Z okoliczności tych wynika, że zasada skuteczności sprzeciwia się warunkowi, zgodnie z którym konsument musi powołać się na sankcję unieważnienia umowy kredytowej połączonej z obowiązkiem zwrotu kwoty głównej, mającą zastosowanie w przypadku naruszenia przez kredytodawcę obowiązku ustanowionego w art. 8 dyrektywy 2008/48, przez przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia.
- 37 Wniosku tego nie może podważyć argument podniesiony przez rząd czeski w jego uwagach na piśmie, zgodnie z którym przepisy krajowe dotyczące nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi przewidują również karę administracyjną w postaci grzywny w wysokości do 20 mln CZK (około 783 000 EUR) za udzielenie kredytu z naruszeniem obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta.
- 38 Należy bowiem zauważyć, że Komisja Europejska twierdziła podczas rozprawy – a żaden z uczestników postępowania temu nie zaprzeczył – że właściwy czeski organ nadzorczy, a mianowicie narodowy bank czeski, nigdy nie wydał decyzji w sprawie nałożenia grzywny za naruszenie tego obowiązku przez kredytodawcę. Ponadto, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 82 swojej opinii, takie sankcje nie są w stanie same w sobie zapewnić w wystarczająco skuteczny sposób ochrony konsumentów przed ryzykiem nadmiernego zadłużenia i niewypłacalności, do której dąży dyrektywa 2008/48, w zakresie, w jakim nie mają one wpływu na sytuację konsumenta, któremu udzielono kredytu z naruszeniem art. 8 tej dyrektywy.
- 39 W każdym wypadku skoro ustawodawca krajowy w celu ukarania takiego naruszenia przewidział, tak jak w niniejszej sprawie, oprócz kary administracyjnej sankcję cywilnoprawną, która może przynieść korzyść danemu konsumentowi, sankcja ta musi, ze względu na szczególne znaczenie, jakie dyrektywa 2008/48 przywiązuje do ochrony konsumentów, zostać wykonana zgodnie z zasadą skuteczności.
- 40 Wreszcie, zgodnie z informacjami zawartymi we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, z utrwalonego orzecznictwa sądów czeskich wynika, że sąd krajowy nie może stosować z urzędu sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej połączonej z obowiązkiem zwrotu kwoty głównej, przewidzianej w przypadku naruszenia przez kredytodawcę przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta.
- 41 W odniesieniu do tego zakazu stosowania z urzędu omawianej sankcji należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału sądy krajowe przy stosowaniu prawa wewnętrznego zobowiązane są do dokonywania jego wykładni w możliwie najszerszym zakresie w świetle brzmienia i celu dyrektywy 2008/48, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat, a tym samym zastosować się do art. 288 akapit trzeci TFUE. Ten obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnej z prawem Unii jest bowiem nierozdzielnie związany z systemem traktatu FUE, gdyż zezwala sądom krajowym na zapewnienie, w ramach ich właściwości, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawisłych przed nimi sporów (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 79).
- 42 Ponadto Trybunał wielokrotnie orzekał, że zasada wykładni zgodnej z prawem Unii wymaga, by sądy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami (zob. podobnie wyrok z dnia 24 stycznia 2012 r., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 43 Należy dodać, że sądy krajowe, również te orzekające w ostatniej instancji, w danym wypadku powinny zmienić utrwalone orzecznictwo krajowe, jeżeli opiera się ono na interpretacji prawa krajowego, której nie da się pogodzić z celami dyrektywy (zob. podobnie wyrok z dnia 5 września 2019 r., Pohotovost', C-331/18, EU:C:2019:665, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 44 Wynika z tego, że sąd krajowy nie może w postępowaniu głównym skutecznie stwierdzić, że nie jest w stanie dokonać wykładni rozpatrywanych przepisów krajowych zgodnie z prawem Unii tylko dlatego, że przepisy te były interpretowane przez sądy czeskie w sposób, który nie jest zgodny z tym prawem. Tym samym do sądu odsyłającego należy zapewnienie pełnej skuteczności dyrektywy 2008/48, w razie potrzeby poprzez odstąpienie z własnej inicjatywy od stosowania wykładni przyjętej przez sądy czeskie, jeśli wykładnia ta jest niezgodna z prawem Unii (zob. analogicznie wyrok z dnia 8 listopada 2016 r., Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, pkt 69, 70 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 Jednakże ten obowiązek wykładni zgodnej jest ograniczony przez ogólne zasady prawa, w szczególności zasadę pewności prawa, ponieważ nie może on służyć jako podstawa wykładni sprzecznej z prawem krajowym.
- 46 W świetle powyższych rozważań na pytania prejudycjalne trzeba odpowiedzieć następująco: wykładni art. 8 i 23 dyrektywy 2008/48 należy dokonywać w ten sposób, że wymagają one, aby sąd krajowy zbadał z urzędu, czy nie nastąpiło naruszenie ciążącego na kredytodawcy przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta, określonego w art. 8 tej dyrektywy, i wyciągnął wynikające z prawa krajowego konsekwencje w wypadku naruszenia tego obowiązku, pod warunkiem że sankcje odpowiadają wymogom wspomnianego art. 23. Wykładni art. 8 i 23 dyrektywy 2008/48 należy dokonywać również w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, na mocy których naruszenie przez kredytodawcę przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta podlega sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej wraz z obowiązkiem zwrotu kredytodawcy przez konsumenta kwoty głównej kredytu w terminie odpowiadającym jego możliwościom jedynie pod takim warunkiem, że konsument powoła się na tę nieważność przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia.

W przedmiocie kosztów

- 47 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Wykładni art. 8 i 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG należy dokonywać w ten sposób, że wymagają one, aby sąd krajowy zbadał z urzędu, czy nie nastąpiło naruszenie ciążącego na kredytodawcy przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta, określonego w art. 8 tej dyrektywy, i wyciągnął wynikające z prawa krajowego konsekwencje w wypadku naruszenia tego obowiązku, pod warunkiem że sankcje odpowiadają wymogom wspomnianego art. 23. Wykładni art. 8 i 23 dyrektywy 2008/48 należy dokonywać również w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, na mocy których naruszenie przez kredytodawcę przedumownego obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta podlega sankcji w postaci unieważnienia umowy kredytowej wraz z obowiązkiem zwrotu kredytodawcy przez konsumenta kwoty głównej kredytu w terminie odpowiadającym jego możliwościom jedynie pod takim warunkiem, że konsument powoła się na tę nieważność przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia.

Podpisy